

ENTREVISTA A PERE MARIA ORTS

Agustí GALIANA

Una vesprada de febrer ens acostem a València, a can Pere Maria Orts. Hem fet el viatge des de l'institut d'educació secundària de Benidorm que porta el seu nom. Ens obri la porta ell mateix i ens fa passar a una saleta.

AG.- Hem vist a la seua biografia [B. Alemany i P. Almiñana, Pere Maria Orts i Bosch: biografia, Ajuntament de Benidorm – IES Pere Maria Orts, 2004] que va nàixer a València el 1921. Quina és la seua relació amb Benidorm?

PMO.- El meu avi patern era de Benidorm. En aquell temps la família ja tenia casa a València, i mentres l'avi era magistrat ací, va nàixer mon pare. Jo vaig nàixer també a la capital. Però tenim molta relació amb Benidorm i altres pobles de la Marina i del país. Tenim terres, i casa al centre de Benidorm, al carrer del Forn, que es diu així per un forn de calç que es va fer per arreglar el castell, no per cap forn de pa.

AG.- L'afició a la investigació històrica, de quan li ve?

PMO.- L'avi, Orts i Berdín, ja va fer alguns estudis. Aquesta afició l'he viscut des de xicotet. Va ser determinant també l'amistat amb Joan Beneyto Pérez [(Vilajoiosa 1907 – Madrid 1994) prolífic historiador del dret, i un dels signants de les “Normes de Castelló” el 1932]. Sempre m'ha semblat una activitat interessant, i l'he feta a gust. Més disgustos du la faena d'advocat, en que molts esforços poden quedar en no-res. Primerament vaig estar buscant dades sobre Benidorm en general i sobre la marededéu del Sofratge en particular. Però eixien molt poques coses. Després vaig repassar tot el que m'havia mirat, amb un objectiu més ample, anotant dades dels pobles veïns i dels llinatges nobles associats. Finalment, de forma inesperada, em vaig tobar una notícia de la marededéu a Simancas [Una imatge de la Virgen de Benidorm, 1965].

AG.- Llegint i rellegint les seues obres m'he adonat de les hores que deu haver passat als arxius, ara que jo també m'hi dedique...

PMO.- Sí. I a voltes, en unes condicions penoses. Recorde en Alcoi, a on vaig trobar una mina, com va ser per a mi els protocols del notari Andreu Mayor [Història de Vilajoiosa i el notari Andreu Mayor, 1972, reeditat el 1999]. Primer, em duien els lligalls a una notaria, a on me'ls havia de mirar damunt dels genolls, en una habitació plena de gent... Després es veu que es van fiar de mi, i entrava jo sol, i em passava tot el dia allà.

AG.- Per als valencians, en general, la seua obra més coneguda és la de la senyera [Història de la senyera al País Valencià, 1979]. Els símbols són importants...

PMO.- Sí que ho són. I, desgraciadament, hi ha gent que els manipula de forma interessada. Els valencians hem patit moltes polèmiques pels símbols –la senyera, la llengua–, són polèmiques artificials i no porten més que problemes. La investigació històrica deixa ben clar com són les coses, per qui ho vulga vore. Recorde que al principi del procés autonòmic li vaig demanar a Emilio Attard [instigador després de la “batalla de València” junt amb Fernando Abril Martorell i el diari Las Provincias] que no polititzaren el tema. Però sí que ho van fer; van trobar que els donava vots en València.

La senyera amb blau és del segle XIX, això està clar. No es comprén l'interés a defensar que una bandera o escut tinga un afegit. Els afegits són propis de fills segons o bastards; l'orgull més gran, com és lògic, és tenir el símbol pur. I els valencians tenim les quatre barres i les hem usat durant segles. Estan en l'edifici del palau de la Generalitat Valenciana, en esglésies de València, etc. A casa tinc quadres i tapissos que són reproduccions d'algunes d'aquestes obres, com un tapís que reproduïx la imatge central del famós retaule del Centenar de la Ploma, que se'l van endur a Londres. [Després me'ls ensenya: el roig i el groc de les barres catalanes omplien de color aquestes obres d'art.]

AG.- Quan vaig vindre a estudiar a València, als primers anys huitanta, vaig anar a l'ajuntament a vore el penó de la conquesta. El tenien en un racó sense fer-li cas, la senyera amb blau ocupava un vitrina central i s'endua tots els honors.

PMO.- Hi havia una tercera senyera, la que estava tancada amb tres claus dins un bagul, que era la que eixia en processó fins al 1838. Ha desaparegut. No tenia franja blava. Ho hem repetit recentment ["A propòsit de Barres i coronas" Afers 62/63: 347-350, 2009]. Ningú no ha eixit a negar-ho, perquè saben que és veritat.

Sembla que el desgast de les puntes de baix de la senyera que ara es venera tant, que formava quatre faldes, va dur a retallar-li la vora i va quedar amb les dos puntes que ara té. Però la van deixar massa curta i feia mal efecte, d'aquí que l'allargaren afegint un tros vermell i uns brodats, elements que no eren part de la senyera. Sí que es posava una corona a l'extrem del pal, o damunt dels escut, però això és una altra cosa.

AG.- Tornant a la Marina Baixa, vosté ha anat publicant o prologant les cartes de poblament de diferents pobles [Benidorm 1976, 1990 i 1998; Altea 1988; la Nucia 1989; Vilajoiosa 2003], uns documents de gran valor simbòlic, també.

PMO.- Efectivament, són els documents fundadors de cada poble, i cal que siguen coneguts. També incorporen toponímia local i altres temes d'interés. Vosté m'ha informat d'un text íntegre de la de la Vila [J. Payá, "Carta pobla de la Vila Joiosa" Revista de Festes de Santa Marta, 1987; fins llavors només es coneixia el fragment que tracta de les fites, repetit en diversos trasllats notariais del segle XVIII], però no és un document antic i tinc les meues reserves.

AG.- Continuarem la discussió. Hi ha molta faena a fer en la investigació de la història de la comarca. Sort que el tenim a vosté.

PMO.- Ara estic estudiant la participació d'uns veïns de la Vila en la tristament cèlebre matança de moriscos de Polop de 1521. L'agermanament va ser intens a la Vila, per l'enfrontament amb la població musulmana. També he sabut d'un document de Bernat de Sarrià de 1327 en què donava terres al Liriet per fundar un convent d'agustins per tal que resaren per la salut del rei Jaume II. Van eixint coses.

AG.- Què ens passa a la Marina Baixa? Els estudis històrics de la nostra comarca van molt endarrerits, comparats amb comarques veïnes. Des d'AEMaBa volem posar-nos al nivell.

PMO.- Els desitge sort. Vorà. Ja la nostra conquesta va estar endarrerida, la colonització catalana es va retardar un segle respecte a les comarques veïnes. Era tota poblada de moros. Bernat de Sarrià va fer la jugada de fundar Vilajoiosa com a nucli cristià de la seua propietat en terres d'una Orxeta que tenia en penyora, que va poblar amb part dels soldats al seu càrrec en la conquesta de Lorca que llavors tenia lloc. La jugada no li va eixir bé del tot, i com l'orde de Santiago va reclamar-ne la propietat, Sarrià es va afanyar a fundar Benidorm al costat, en la costa del terme de Polop. No vam tenir la sort que cap de les dos poblacions fóra capital d'un feu extens, com sí que li va passar a Cocentaina o Dénia. Posteriorment Vilajoiosa sí que va demostrar tenir bastant vitalitat i un excedent demogràfic: al segle XVI els Llorca, Llinares, Orts, Galiana, etc. de la Vila van anar cap a Xixona i Alacant. Les bandositats entre els Llorca i els Llinares van ser molt fortes, indicatiu que no cabien tots en tan poc espai.

AG.- Parlem del seu treball actual a l'Acadèmia de la Llengua Valenciana. Allí també s'ocupa de la història i la toponímia de la comarca.

PMO.- Participo en les seccions de traducció de textos religiosos, en la de lexicografia, en la d'onomàstica i toponímia, i en la de documentació. En totes. Acabem de publicar els primers volums d'una obra ambiciosa sobre toponímia valenciana [H , 2009 ?]. Crec que la prioritat en l'AVL hauria de ser la lexicografia, fer un diccionari molt complet, que està en marxa. Personalment, estic abordant alguna altra línia de treball, com un estudi del Curial i Güelfa.

AG.- Ja veig que no s'avorreix. És d'agrair que l'AVL publicara una mena d'obres completes seues [Per la memòria històrica dels valencians, 2006]. Canviant de tema, l'art també és una ocupació molt important per a vosté.

PMO.- Per a mi hi ha continuïtat entre l'art i la història, les obres d'art antigues ens parlen de la història. Les van fer per perdurar. Hi ha art en un mapa, en un llibre, en un escut. Per exemple, que les vores de les fulles dels llibres foren d'or tenia la intenció pràctica que no es corcaren.

AG.- Va fer una donació important d'obres d'art al museu Pius V de València i a la Generalitat Valenciana.

PMO.- Sí, hi havia pintures, tapissos, porcellana, ceràmica, escultura, i altres coses. Alguns tapissos he volgut que els tingueren al palau de la Generalitat, per la presència destacada de la senyera.

AG.- Eren de la família?

PMO.- La família tenia obres, però quasi totes ens les van llevar en la guerra: van assaltar la nostra casa de València. Són principalment coses que he anat comprant, que trobava que tenien un valor especial per a mi i que el podrien tindre per als valencians.

AG.- També fa sovint donacions de llibres per al "seu" institut. Done fe que té una biblioteca esplèndida.

PMO.- Crec que alumnes i professors han de tenir què llegir, estar enterats de les coses que es van fent.

AG.- Alguns ho fem i lo hi agraïm. Bé, no vull cansar-lo més. Crec que hi ha prou material per a l'entrevista.

PMO.- Per favor, no pose res que puga molestar ningú. No és la meua intenció, i es perden massa energies.

AG.- No patisca.

-En aquesta ocasió València m'ha semblat el cap i casal que amb tant orgull proclamen alguns sense saber què significa. Bo seria que hi haguera més gent com Pere Maria Orts en la capital.